

aliæ reclamassent : semper existerunt sectæ hæreticæ aut schismaticæ quæ hujus naturæ mutationem Ecclesiæ Romanæ exprobrassent. Dicendum est ergo cum Tertull., lib. de Præscriptione, cap. 28 : « Equid verisimile est » ut tot et tantæ in unam fidem erraverint *ecclesiæ* ? » Nullus inter multos eventus unus est exitus ; variasse debuerat error doctrinæ ecclesiarum. Cæterum, quod » apud multos unum invenitur, non est erratum, sed » traditum : audiat ergo aliquis dicere illos errasse qui » tradiderunt. » Vide hoc argumentum fusius expositum in exquisito opere dicto : *Perpétuité de la foi*, præsertim, l. 9, cap. 11. Vide etiam aliud opus Gallice scriptum : *Discussion amicale, lettre VIII et suiv.*

COROLLARIUM.

Si unum ex præcedentibus argumentis seorsim sumptum sit invictum, quantam animi convictionem omnia simul spectata producere debent ! Quam inania sunt systemata et vana objecta quibus novatores veritatem tam firmiter stabilitam lacessere conantur ! Præcipuæ tamen rationes quibus eis responderi potest exponendæ sunt.

Solvuntur objectiones contra argumenta ex Scriptura sacra petita.

Obj. 1° contra argumentum ex promissione Eucharistiæ petitum. In ultima parte capituli vi Evangelii secundum Joannem agitur de cibo qui dat vitam æternam, et sine quo vita æterna obtineri non potest : *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis... non habebitis vitam in vobis.* At omnes qui panem eucharisticum manducant vitam æternam non habent, et multi qui illum non manducant, vitam æternam consequuntur : ergo ibi, sicut in parte præcedenti, de manducatione spirituali agitur.

R. Dist. maj. Agitur de cibo qui dat vitam æternam, etc., positis conditionibus requisitis, *concedo* ; se-

cus, *nego maj.* Etenim in divinis promissionibus, libertatem hominis supponentibus, quædam ordinarie subaudiuntur conditiones omnino necessariæ ; sic apud Lucam, xi, 10 : *Omnis qui petit, accipit* ; id est, si bene petat ; apud Marc. xvi, 16 : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* ; supposito quod, Baptismo suscepto, fidem non amittat, aut alterius gravis peccati reus non fiat, aut pœnitentiæ remedio veniam obtineat, etc. Ita qui panem eucharisticum, per se gratiam producentem, cum dispositionibus requisitis manducat, *vivet in æternum*, modo in gratia per illum suscepta usque ad mortem perseveret.

Item verba, *Nisi manducaveritis*, etc., expriment mandatum affirmativum : at de natura est mandati affirmativi ut non obliget pro semper, sed tantum in debitis circumstantiis : ergo nihil exigit ut de manducatione spirituali intelligantur. Imo in ea hypothese eadem esset difficultas, siquidem infantes valide baptizati salvantur, et tamen spiritualis manducationis sunt incapæ s. Ergo.

Inst. Christus ait, y 64 ejusdem capituli, Capharnaitis respondens : *Spiritus est qui vivificat ; caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Ergo volebat ut ipsius verba præcedentia, non de manducatione reali sed de manducatione spirituali, seu per fidem, intelligerentur.

R. Nego conseq. Nam 1° si Christus de manducatione spirituali tantum loqui voluisset, uno verbo scandalum Capharnaitarum sustulisset, dicendo verba quæ illis videbantur dura, sensu metaphorico esse accipiendæ ; quod tamen non fecit, et passus est ut *multi discipulorum ejus abirent retro.* 2° Verba nobis objecta, *spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam.* non ipsam carnem Christi indicant, sed sensum quo accipiendæ essent præcedentia verba quibus audientes fuerant scandalizati, id est, ea secundum fidem et affectum cœlestem intelligenda esse, non vero carnali ingenio, more Judæorum, vel de sanguinolenta manducatione cadaveris a spiritu separati, ut sibi fingeant Capharnaitæ, qui, audientes Chris-

tum dicentem : *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, dixerunt : *Quomodo potest hic carnem suam dare ad manducandum ?* « Acceperunt illud stulte, inquit » S. Aug. in Ps. cxviii, carnaliter illud cogitaverunt et » putaverunt quod præcisurus esset Dominus partem as » quasdam de corpore suo et daturus illis, et dixerunt : » *Durus est hic sermo* : ipsi erant duri, non sermo. » Ergo.

Obj. 2º contra argumentum ex verbis institutionis. Christus, ostendendo panem, dixit : *Hoc est corpus meum* : atqui panis ipsius corpus esse non poterat, sed figura ejus : ergo.

R. Dist. min. Panis, remanens panis, ipsius corpus esse non poterat, *concedo*; in corpus ejus mutari non poterat, *nego min.* Itaque verba Christi efficiunt propositionem practicam quæ, vi supremæ potestatis, producit quod enuntiat. Si Christus, quando aquam vertit in vinum, ostendendo hydrias aqua plenas, practice dixisset : *Hoc est vinum*, certe non sensu metaphorico locutus fuisset : at eodem sensu protulit verba : *Hoc est corpus meum*. Ergo.

Eodem sensu intelligenda sunt verba quibus affirmatur Christum accepisse panem, benedixisse, fregisse, ac dedisse discipulis, etc.

Notandum est Christum, porrigendo panem consecratum, non dixisse : *Hic panis est corpus meum*, sed *hoc est corpus meum*. Pronomen autem *hoc*, græce *τοῦτο*, et non *οὗτος*, panem designare non potest, cum ejusdem non sit generis, sed vel corpus si adjective sumatur, vel rem præsentem et ostensam si substantive accipiatur, ut videtur accipiendum. Similiter, pro altera specie, Christus, ostendendo vinum, non dicit *hoc*, ne intelligeretur vinum, sed *hic est sanguis meus*. Quia græce *οἶνος*, *vinum*, masculini est generis, Evangelista pronomen *τοῦτο* adhibet : idcirco cum vinum neutri sit generis, interpret latinus dicere debuit *hic est*. Uade in utroque textu, græco scilicet et latino, pronomen optime eligitur, ut præsentia realis exprimat et sensus figuratus excludatur.

Inst. 1º. Christus, apud Lucam, xxii, 20, dixit : *Hic est calix Novum Testamentum in meo sanguine*. Unde sic : vox *calix* sumitur metaphorice pro re in calice contenta ; ergo a pari, et vox *panis* : metaphorice accipienda est.

R. Nego conseq. et paritatem. Nam 1º ex usu recepto et communi, vox *calix* pro liquore contento usurpatur, sicut apud nos dicitur *emporter une bouteille de vin, boire un verre de vin*, etc. Nusquam vero *panis* ad figurandum corpus Christi ex usu communi destinatus est. 2º Et si vox *calix*, pro more, metaphorice accipiatur, substantia sic expressa in sensu naturali intelligenda est, ut ostendimus, id est, de vino converso in sanguinem qui pro multis effundendus erat : ergo similiter et panis, etc.

Inst. 2º. Christus, apud Matth. xxvi, 29, post consecrationem subjunxit : *Dico autem vobis : Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei* : ergo non sanguis Christi, sed vinum adhuc erat in calice post consecrationem.

R. Nego conseq. Sanguis enim Christi vinum appellatur 1º quia ex vino conversus est, et alibi in Scripturis res in aliam conversa primum nomen retinet ; v. g., Exod. vii, 12, de virga Aaron in draconem versa legitur : *Sed devoravit virga Aaron virgas eorum*, etiam in serpentes versas ; et apud Joan. i, 9 : *Ut autem gustavit architrclinus aquam vinum factam*. 2º Quia sanguis Christi in sacramento Eucharistiæ speciem seu apparentiam habet vini, et in Scripturis res sæpe designantur per eam quam habent vel habuerunt apparentiam : sic Deus, quia sub forma ignis apparuerat, *ignis consumens* vocatur, Deut. iv, 24 : Abraham angelos appellat homines, quia formam humanitatis induerant. 3º Plurimi, textum S. Matthæi cum simili textu S. Lucæ, xxii, 18, consecrationem panis et vini immediate antecedenti, conferentes, arbitrantur ibi non agi de calice consecrato ; sed de altera calicis non consecrati distributione quæ in cæna ante institutionem Eucharistiæ locum habuit. Vide super hunc locum *Maldonat* in Matth., Jansenium, etc.

Calvinistæ multos alios obijciunt textus qui evidenter ipsorum systemati non favent et meras subministrant cavillationes, quibus solvendis non immorabimur.

Solvuntur objectiones contra argumenta ex Patribus et præscriptione petita.

Obj. 1º. Rarissima et obscura sunt veterum Patrum testimonia in quibus fit mentio Eucharistiæ : ergo certitudo præsentia ex illis deduci non potest.

R. 1º. Nego ant. Quædam enim retulimus testimonia in quibus præsentia realis non obscure docetur. Alia plura legi possunt apud *du Perron*, *Bellarmin*, *Witasse*, in opere dicto, *la Perpétuité de la foi*, etc.

R. 2º. Nego conseq. Etenim 1º si non multa ex primis temporibus referantur testimonia in gratiam præsentia realis, ratio est quia pauca supersunt horum sæculorum scripta, et nulla de illo dogmate movebatur controversia. 2º Mos erat in Ecclesia sacramentorum mysteria, præsertim ea quæ Missæ Sacrificium et Eucharistiam respiciebant, infidelibus et ipsis catechumenis non revelare, sed solis baptizatis, ne sacra hæc objecta in contemptum devenirent. Existentia hujus disciplinæ, traditio Apostolica innixæ, ex pluribus constat monumentis, v. g. ex S. Ambros., lib. de Mysteriis, cap. 9 : ex Julio I, Epist. 1, apud *Constant* ; ex Innocentio I, Epist. 25, ibidem ; et ex multis aliis testimoniis, ut videre est in opere dicto, *Discussion amicale*, t. 1.

Ex facto in Historia ecclesiastica relato, *Fleury*, l. 37, n. 17, videtur sacram Eucharistiam in septimo sæculo ab episcopo Londiuensi, in Anglia, publice distributam fuisse populo, et principes paganos illius participes instar cæterorum fieri voluisse.

Sæpe igitur Patres de sanctissimo illo mysterio obscure loquebantur, ne illud intempestive manifestarent. Sic Origenes, contra Celsum, lib. 8, sacram Eucharistiam vocat *corpus quoddam sanctum* ; et S. Aug., Epist. 140 ad Honoratum, cap. 49, ait : « Hinc gratias agimus Domino

» Deo nostro, quod est magnum sacramentum in sacrificio Novi Testamenti ; quod ubi, et quando, et quomodo offeratur, cum fueris baptizatus, invenies. »

Hæc autem sollicitudo tantum mysterium infidelibus occultandi fidem præsentia realis probat ; si enim pastores Ecclesiæ hanc præsentiam non credidissent, nonne palam dicere debuissent Christianos verum Christi corpus non manducare et sanguinem ejus non bibere ? Sic enim præcidissent in radice calumniam qua infideles eos incusabant, occidere scilicet in cœtibus suis infantem, ut corpus ejus manducarent et sanguinem biberent : id nunquam tentaverunt ; nec unum verbum contra præsentiam realem dixerunt ; sed duntaxat, etiam inter acerrimos cruciatus, professi sunt tantum scelus falso sibi imputari, et in ritibus suis nihil reperiri quod sanctitate et pietate plenum non esset. « Quotidie obsidemur, » inquit Tertull., Apolog. cap. 7, quotidie prodimur : in » ipsis plurimum cœtibus et congregationibus nostris opprimimur ; quis unquam taliter vagienti infanti supervenit ? » Ergo.

Inst. Sæpe sancti Patres vocaverunt Eucharistiam simpliciter panem, panem sacrum, typum, figuram, imaginem, sacramentum corporis Christi : ergo ex eorum testimoniis præsentia realis concludi non potest.

R. Nego conseq. Omnes enim citatæ locutiones aliæque similes cum præsentia reali optime conciliari possunt. Eucharistia, etiam post consecrationem, dici potest 1º panis, quia ex pane conficitur et speciem retinet panis ; 2º figura, imago, signum, repræsentatio corporis Christi, quia sub sacramenti specie latet corpus Christi, quasi sub involucre. Unde duplicis generis distinguendæ sunt figuræ, aliæ nempe vacuæ, ut panis et vinum quæ obtulit Melchisedech, manna in deserto, panes propositionis in antiqua lege quibus figurabatur Eucharistia, et aliæ plenæ, quæ continent rem quam repræsentant : hujus generis sunt species eucharisticæ. Non mirum ergo si Patres eas sæpe vocaverint figuram, typum, signum, etc., præsertim cum prævidere non potuerint Sacramentarios

in decursu sæculorum eis abusuros, ut cavillationes adversus præsentiam realem congererent.

Item sancti Patres hæc affirmare potuerunt, absque læsione catholici dogmatis :

1° Corpus Christi idem non esse in Eucharistia ac fuit in sinu B. Virginis, in vita, in cruce, hoc de solo statu ejus intelligendo ;

2° Illud spiritualiter manducandum esse, id est realem ejus susceptionem absque dispositionibus internis non prodesse, sed e contra graviter obesse ;

3° Panem benedictum non esse corpus Christi, illud intelligendo de pane oblato, sed nondum consecrato, vel de eulogiis seu pane benedicto qui omnibus in signum unionis distribuitur, et olim solis non communicantibus dabatur : lato sensu dicitur sacramentum vel sacramentale ;

4° Si quandoque dicant corpora nostra corpore Christi nutriri, vesci, augeri, etc., id eo accipiendum est sensu quo corpus Christi suscipitur, manducatur, tangitur, frangitur, portatur, etc., id est ratione specierum quibus involvitur.

His præmissis, textus SS. Patrum a Calvinistis nobis objecti facile explicantur ; v. g., sequentes :

1° Tertull. adversus Marcionem, l. 1, cap. 14 : « Ille » quidem (Christus) usque nunc nec aquam reprobavit » Creatoris qua suos abluit ; nec oleum quo suos ungit, » nec mellis et lactis societatem qua suos infantat ; nec » panem quo corpus suum repræsentat ; etiam in sacra- » mentis propriis egens mendicitatibus Creatoris. » Item, ibid., l. 3, cap. 19 : « Sic Deus in Evangelio quoque ves- » tro revelavit, panem corpus suum appellans, ut et hinc » jam eum intelligas corporis sui figuram pani dedisse, » cujus retro corpus in panem Propheta figuravit, ipso » Domino hoc sacramentum postea interpretaturo. » Propheta hic indicatus est Jeremias, qui, XI, 19, de Christo prophetans, dixit : *Mittamus lignum in panem ejus*, videlicet in corpus.

2° S. Ambros. de Officiis, l. 1, cap. 48 : « Imago est in

» Evangelio, veritas in cœlestibus..... hic in imagine » (*offertur Christus*), ibi in veritate, ubi apud Patrem » pro nobis quasi advocatus intervenit. » Et de Sacramentis, lib. 4, cap. 4 : « Similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit, et pretium tamen operatur redemptionis. » Conveniens quippe erat ut corpus et sanguis Christi in imagine et sub aliqua similitudine nobis darentur, et non in naturali statu qui horrorem excitasset.

3° S. Aug. Serm. 272, ad infantes baptizatos loquens, ait : « Quod videtis, panis est et calix ; quod vobis etiam » oculi vestri renuntiant : quod autem fides vestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, et calix sanguis Christi. Quare... ergo in pane ? Nihil hic de nostro offeramus, ipsum Apostolum identidem audiamus, qui, cum de isto sacramento loqueretur, ait : *unus panis, unum corpus, multi sumus* ; intelligite et gaudete ; unitas, veritas, pietas, charitas. » Probat S. Doctor symbola eucharistica sapienter in pane et vino constituta fuisse : ipsius autem verba a Sacramentariis allegata magis nobis prosunt quam obsunt.

Obj. 2°. Nonum et decimum sæculum densissimis tenebris erant involuta : ergo non repugnat fidem Ecclesiæ circa naturam Eucharistiæ eo tempore mutatam fuisse.

R. Nego conseq. Nam 1° multa existunt Patrum et Doctorum testimonia antecedentia, quæ præsentiam realem clare exprimunt. 2° Licet non immerito dicatur illa sæcula ignorantia tenebris fuisse obsita, plurimi tamen tunc floruerunt summi Pontifices, episcopi et abbates sanctitate et scientia conspicui, inter quos S. Odo, S. Mayeulus et S. Odilo, abbates Cluniacenses, S. Dunstanus et S. Odo, archiepiscopi Cantuarienses, Hincmarus, archiepiscopus Rhemensis, Fulbertus, episcopus Carnutensis, Paschasius Radbertus jam citatus, Rabbanus, archiepiscopus Moguntinus, Ratramnus, monachus Corbeiensis, etc. Tres posteriores de sacra Eucharistia scripserunt, et præsentiam realem agnoverunt, saltem Paschasius et Rabbanus ; de Ratramno magis dubitatur ;

plerique tamen affirmant obscuriora ipsius verba cum fide præsentiae realis conciliari posse. Vide P. Mabillon, Annal. Bened., t. III. 3º Durantibus his sæculis, multa celebrata sunt concilia inter quæ octavum generale; error Prædestinatianorum pluries damnatus est: ergo similiter error circa Eucharistiam proscriptus fuisset. 4º Eo tempore celebres floruerunt scholæ, v. g., Turonibus, Carnuti, Fuldæ, in monasterio Beccensi, etc. Si præfata mutatio locum habuisset, numquid magistri et discipuli eam non advertissent? 5º Plures existebant sectæ in Oriente, ab Ecclesia Romana separatæ, quæ hujus generis innovationem certe non admisissent: attamen omnes præsentiam realem agnoscunt: ergo.

Inst. Usus communicandi sub utraque specie, praxis utendi pane fermentato ad consecrationem, mos jejuniæ ante vespas non solvendi, insensibilem et tamen gravem subierunt mutationem, ut ex hodierno usu patet: ergo a pari et fides circa Eucharistiam mutari potuit.

R. Nego conseq. et paritatem. Rationes disparitatis sunt: 1º quod in exemplis allatis ageretur tantum de disciplina quæ, juxta omnes, varias subire potest mutationes, non ita fides circa dogma catholicum; 2º vestigia istiusmodi mutationum sunt manifesta; assignatur tempus quo vetus disciplina adhuc vigeat, loca in quibus etiam nunc exstat, nempe apud Græcos qui in pane fermentato consecrant, sub utraque specie communicant, et jejuniæ ante vespas non solvunt. Nihil horum existit relative ad dogma præsentiae realis: ergo nulla est paritas.

Solvuntur objectiones ex ratione petite.

Obj. Præsentia realis evidenter repugnat: ergo admittere non potest.

R. Nego ant. 1º Enim quod est evidens, cunctis hominibus ratione præditis et in materia versatis, tale videtur: at innumeris homines doctissimi et in scientia theologica versatissimi non judicarunt præsentiam realem evidenter repugnare, siquidem eam firmiter credi-

derunt. 2º Ideo affirmatur præsentiam realem repugnare, quia modus ejus existentiae non percipitur: sed multa sunt in mundo quorum certissima est existentia, licet modus existendi nos prorsus lateat, ut in Tractatu de *Vera Religione* ostendimus: ergo a pari, etc. 3º Quod Deus certo revelavit, repugnare non potest: atqui præsentiam realem Deus certo revelavit, ut *invicte probavimus*, licet modum divinæ illius præsentiae non manifestaverit: ergo quælibet rationis repugnantiae statim repelli debent tanquam meræ argutiæ.

Inst. Deus revelare non potest absurda: atqui dogma præsentiae realis multa complectitur absurda, v. g., idem corpus esse simul in cælo et in terra, in omnibus hostiis consecratis et in singulis hostiarum partibus, corpus extensum fieri simplex vel adeo parvum ut sensibus sit impervium. Ergo.

R. Nego min. Demonstrandum enim foret dogma præsentiae realis absurda continere: porro adversarii id nunquam demonstrabunt. Ad hoc quippe necesse esset ut accurate determinarent quid sit materia, quid sint loca, quid Deus possit circa præsentiam corporum in locis. Fieri quidem non potest ut corpus naturale reducatur, servatis legibus physicis, ad minimum punctum, vel in pluribus simul adsit locis: sed quis negabit hoc omnipotenti Deo possibile esse? Cunctis igitur impossibilitatibus quas fingunt hæretici et increduli semper *invicte* respondemus, dicentes: Nescitis quid sit corpus in ordine supernaturali, corpus glorificatum, corpus in statu sacramentali; locorum naturam, materiae essentiam ignoratis: qua ergo fiducia affirmare audetis præsentiam realem potentiae Dei repugnare?

Certum est Deum omnibus locis et totum singulis locorum partibus simul præsentem esse, animam nostram cunctis corporis nostri partibus integram præesse, vocem coram multitudine prolatam in auribus omnium audientium eodem instanti totam esse: quomodo hæc fiant non percipimus, et tamen ea negari posse, propter obscuritatem qua involvuntur, non arbitramur: ergo

similiter præsentiam realem negare non debemus, ex eo quod ratio nostra ipsius modum non percipiat.

Quædam ad eam explicandam prædierunt systemata.

1° D. de Lignac, qui successive fuit apud Patres societatis Jesu et apud presbyteros Oratorii quos etiam deseruit, in opere dicto: *La présence corporelle de l'homme prouvée possible en plusieurs lieux à la fois par les principes de la saine philosophie*, fingit hypothesim in qua corpus ex Maria natum et crucifixum, idem in multis locis simul esse possit.

Supponit 1° eandem animam multis corporibus individuis simul uniri posse, sicut multis partibus ejusdem corporis præest. Supponit 2° ex omnibus partibus quibus corpus Christi conflatur, quasdam partes omnipotentia Dei extrahi, non per sectionem, sed per accuratam *deduplicationem*: tunc habebitur corpus organicum, animæ et divinitati Christi unitum, ex Maria natum, etc. Porro hæc *deduplicatio* ope divina iterari potest usque ad infinitum, et sic præsentia corporis Christi multiplicari ratione locorum.

2° D. de Pressy, Bononiensis episcopus, alteram refert hypothesim quæ compendiose sic se habet: Supponitur in corpore Christi innumera existere corpuscula invisibilia, organis instructa, animæ Christi et divinitati æqualiter unita, licet singula sint completa. Supponitur iterum hujusmodi corpuscula, per singulas hostias et singulas hostiarum partes ad exhibendum corpus Christi idoneas, in ipso consecrationis momento distribui. In hac suppositione, dici potest de singulis hostiis consecratis et singulis earum partibus sensibilibus: Hoc est verum Christi corpus, ex Maria natum, una cum anima Christi et divinitate Verbi. *Œuvres de M. de Pressy, éd. Migne, t. 1.*

3° P. Maignan, ordinis S. Francisci a Paula, contendens corpus Christi in Eucharistia existere modo insensibili, facile inde concludebat illud in multiplicibus locis simul existere posse (*Philosophia sacra*). Vid. quæ infra de eo systemate dicentur, p. 42.

4° Leibnitz notat quidem quod si invictis argumentis demonstrari posset corporis essentiam in extensione consistere, fatendum esset unum corpus in pluribus locis simul existere non posse, neque etiam per omnipotentiam Dei. At contendit contrarium solide ostendi posse. Si autem per omnipotentiam Dei corpus sine extensione ac proinde *sine spatii determinati implemento* existere possit, nihil obstat quominus pluribus locis simul correspondeat per eam actionem vel relationem quæ distantiam constituit. (*Système théologique*, p. 222 et suiv.)

Minime tamen illi auctores naturam mysterii explicare sibi proponunt, sed tantum ostendere illud rationi non evidenter repugnare: si enim humanum ingenium monstrare valeat idem corpus in multis locis a se longe dissitis simul existere posse, *a fortiori*, infinita Dei sapientia innumeros excogitare potest modos hoc ineffabile adimplendi mysterium.

Supremæ igitur auctoritati Dei præsentiam realem certo revelantis plenissime fidentes, hoc venerandum et sanctissimum dogma immobili fide teneamus, de modo possibilitatis ejus nihil curantes, neque de variis incredulorum diceriis. In mente habeamus sequentia S. Aug. verba ad philosophos æterna damnatorum supplicia negantes directa, quæ præsentia realis adversariis pariter conveniunt, de Civitate Dei, l. 21, cap. 3: « Quod si res » pondetur... nullam esse carnem quæ dolere possit » morique non possit, quid aliud dicitur, nisi quod » sensu corporis homines et experientia collegerunt? » Nullam namque carnem nisi mortalem sciunt, et hæc » est eorum tota ratio, ut quod experti non sunt, ne » quaquam esse posse arbitrentur. »

Quando igitur Calvinistæ et increduli nobis objiciunt in nostra doctrina corpus Christi manducari, conculcari, corrumpi, simul quiescere et moveri, seipsum portasse et manducasse in cœna institutionis, etc., hæc omnia et alia quæcumque ejusdem generis sola rei expositione, prout fecimus, evanescent. Corpus Christi in statu sacramentali idem est quidem numerice ac fuit in statu

naturali, sed non ejusdem est conditionis, ac proinde ab uno statu ad alterum non valet conclusio: attamen omnia adversariorum objecta ex ratione petita, hoc vitio fundamentali laborant. Ea ipse solvit *Leibnitz*, licet Protestans, in libro cui titulus: *Exposition de la doctrine de Leibnitz*. Ergo nullius sunt reboris.

Gratias igitur Deo super inenarrabili dono ejus, II Cor. IX, 15; *Jesus...*, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos, Joan. XIII, 1; *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se*, Psal. CX, 4, et concil. Trid. sess. 13, cap. 2. Non solum gratia sua animas nostras reficere, sed et carnem nostram sua sanctissima carne mirabiliter nutrire voluit, sicque futurae resurrectionis pignus et semen immortalitatis nobis præstitit.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MODO PRÆSENTIÆ REALIS.

Dogmate catholico adversus Calvinistas stabilito, omnes fatentur quamdam per consecrationem fieri mutationem, et Christum cum materia vel sub speciebus materiæ fieri præsentem: sed qua mutatione id contingat, quo modo Christus sit sub speciebus, quanto tempore et quo cultu sit prosequendus inquirendum est. Itaque in quintuplici paragrapho dicemus, 1° de transsubstantiatione; 2° de natura specierum post consecrationem; 3° de modo quo Christus est sub speciebus; 4° de duratione ejus præsentia sub iisdem speciebus, et 5° de cultu ei debito in eo statu.

§ I. — De transsubstantiatione.

Calvinistæ et increduli transsubstantiationem a præsentia reali non sejungunt, et fatentur, una admissa, alteram esse admittendam.

Lutherani, e contra, qui vere sunt Lutherani, non vero qui, sub nomine Lutheranorum, sunt Rationalistæ, præsentiam realem semper retinuerunt; sed mysterium transsubstantiationis pertinaciter negant, voluntque

Christum esse in Eucharistia vel per *impanationem*, vel per *consubstantiationem*.

Impanatio, si existeret, esset unio hypostatica Christi cum pane, sicut unio Verbi divini cum homine; ita ut, quemadmodum recte dicitur de Christo, *Hic homo est Deus*, sic pariter recte diceretur de pane consecrato, *Hic panis est Deus*. Quosdam Berengarii discipulos hanc sententiam habuisse creditur, et inter Lutheranos solus Oziander eam docuit.

Vide, circa *impanationem*, *Bossuet, Hist. des Variat.*, l. II, n. 33 (t. XIX, p. 81).

Alii vero Lutherani post antesignanum suum admittunt consubstantiationem, quæ in eo sita est, ut corpus Christi, vi consecrationis, simul cum pane, vel sub pane, vel in pane existat. Zuinglianis autem objicientibus corpus Christi in cælo simul et in Eucharistia existere non posse, respondit Lutherus illud hypostatice unitum Verbo, ubique præsentem, etiã ubique existere. Qui hanc amplexi sunt sententiam, ut Brentius, Illyricus et alii in decimo sexto sæculo, dicti sunt *Ubiquistæ*. Post Lutheri mortem, discipuli ejus et præsertim Melancthon hanc doctrinam generaliter improbaverunt.

Anglicani, circa præsentiam realem valde anxii, negant transsubstantiationem.

Omnes Catholici velut dogma fidei tenent Christum esse in Eucharistia per transsubstantiationem, id est per substantiarum panis et vini conversionem in corpus et sanguinem ejus.

PROPOSITIO.

Christus est in Eucharistia per transsubstantiationem.

Prob. Illa propositio est de fide, probatur Scriptura sacra et traditione. 1° *Est de fide*. In synodo Romæ, anno 1079, contra Berengarium sub S. Gregorio VII celebrata, definitum est *panem et vinum substantialiter converti in corpus et sanguinem Christi*; apud *Labbe*.

Concilium Lateranense IV, anno 1215 celebratum, ait,

canone 1, *Labbe*, t. xi, part. 1 : « De Christo cujus corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis » et vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane » in corpus et vino in sanguinem potestate divina. »

Concilium Constantiense, præscribens ut quilibet de erroribus Wiclefistarum suspectus interrogetur, inter proponendos articulos sequentem exprimit : « Utrum credat » quod, post consecrationem sacerdotis, in sacramento » Altaris, sub velamento panis et vini, non sit panis materialis et vinum materiale, sed idem per omnia Christus » qui fuit in cruce passus, et sedet ad dexteram Patris. » Concil. Florent. in Decreto ad Armenos : « Ipsorum » verborum virtute substantia panis in corpus Christi et » substantia vini in sanguinem convertuntur. »

Tandem concil. Trid., sess. 13, can. 3 : « Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ sacramento remanere » substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine » Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem » illam et singularem conversionem totius substantiæ » panis in corpus et totius substantiæ vini in sanguinem, » manentibus duntaxat speciebus panis et vini, quam » quidem conversionem catholica Ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat; anathema sit. » Ergo 1º.

2º *Prob. Scriptura sacra*, nempe verbis institutionis : *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus*. Hæc enim verba, *ex dictis in primo articulo*, non figuratam, sed realem significant præsentiam : unde intelligenda sunt, vel de *impanatione*, vel de *consubstantiatione*, vel de *transsubstantiatione* : atqui duo priora dici nequeunt.

1º Intelligi non possunt de *impanatione*. Posita enim absurda *impanationis* hypothese, panis et corpus, vinum et sanguis Christi hypostatice unirentur, sicut divinitas et humanitas in Christo : utraque igitur substantia simul existeret sicut utraque natura, divina et humana in Christo : atqui verba Christi, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus* utramque substantiam non exprimunt, *ut patet*. Absurde dictum fuisset, humanitatem Christi ostendendo, *Hoc est divinitas* : ergo *a pari* de pane et vino,

naturam suam retinentibus, absurde diceretur : *Hoc est corpus Christi; Hic est sanguis Christi*. Ergo 1º.

2º Non de *consubstantiatione*. Nam similiter et *a fortiori* utraque simul existeret substantia : verba igitur Christi significarent, *hic*, id est, *in hoc* vel *sub hoc pane est corpus meum, in hoc* vel *sub hoc vino est sanguis meus* : atqui talis sensus evidenter est contortus, usui communi contrarius et sermonis subversio. Si quis enim aurum in frustulo panis occultasset, et panem ostendendo diceret *hoc est aurum*, a nemine intelligeretur : ergo *a pari* Christus insulse locutus fuisset, quod est impium. Unde ipsi Calvinistæ fatentur prædicta verba de præsentia reali intelligi non posse, quin simul de transsubstantiatione intelligantur. Nullius sunt ponderis exempla a Lutheranis allegata, v. g., dici posse, ostendendo dolia vel lagenas, *Hoc est vinum : Hoc est cerevisia*, etc., quia, ex usu recepto, vas pro liquore contento nominari solet : nihil simile est autem in pane et vino relative ad corpus et sanguinem Christi; ergo 2º, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc. Ergo 2º.

3º *Traditione*. Testimonia enim S. Gregorii Nysseni, S. Cyrilli Hierosolymit., S. Ambrosii, S. Cæsarii Arelat., S. Joannis Damasceni superius relata, transsubstantiationem evidenter exprimunt vel supponunt, et in sensu Lutheranorum intelligi non possunt, *ut unicuique attendenti patet*. Omnes liturgiæ orientales et occidentales, ut testatur P. *Le Brun*, habent orationem qua sacerdos postulat ut oblata fiant corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi : statim atque errores adversus præsentiam realem prodierunt, concilia eos profligantia mysterium transsubstantiationis docuerunt, *ut ostendimus* : ergo non minus constans fuit traditio circa transsubstantiationem quam circa præsentiam realem.

Leibnitz, licet protestans, hæc habet (*Syst. th.* p. 224) : « Pia antiquitas aperte satis declaravit panem mutari in » corpus Christi, vinum in sanguinem, passimque hic » veteres agnoscunt Μεταστοιχειωσιν quam Latini transsubstantiationem recte verterunt, et definitum est totam substantiam panis et vini transire in totam sub-

» stantiam corporis et sanguinis Christi; et quemadmo-
 dum igitur alias, ita hic quoque explicanda est Scriptura
 » ex traditione quam custos Ecclesia ad nos usque trans-
 misit. » Ergo 4°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Qui hanc quæstionem fusius tractatam videre cupierit,
 adeat opera jam citata, *La perpétuité de la foi, Discussion
 amicale, Lettre du P. Scheffmacher, Witasse, Tournely,
 de Pressy, etc.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In materia fidei omnis fugienda est novitas :
 atqui vox transsubstantiatio nova est : ergo non adhi-
 benda.

R. Distinguo min. Vox transsubstantiatio nova est
 quoad syllabas, *concedo*; quoad rem significandam, *nego
 min.* Etenim vox ipsa in primis traditionis monumentis
 non reperitur; sed res per hanc vocem designata semper
 credita est; sæpe enim Patres utuntur verbis, *convertere,
 transmutare, corpus et sanguinem efficere* : porro illæ lo-
 cutiones mutationem naturæ expriment. Merito igitur
 vox transsubstantiatio usurpata est, ut effectus consecra-
 tionis clarius et brevius exprimeretur; sicut in concilio
 Nicæno I vox *consubstantiatio* inventa est, ut natura
 Verbi divini accuratius redderetur. Ergo.

Inst. SS. Patres pluribus in locis dicunt *naturam panis,
 substantiam panis*, post consecrationem remanere. Ergo.

R. Dist. ant. et per naturam aut substantiam natura-
 les qualitates intelligunt, *concedo*; secus, *nego*. Revera
 plures sancti Patres species eucharisticas, etiam post con-
 secrationem, vocaverunt naturam vel substantiam panis
 aut vini. Verum ex contextu vel ex aliis eorumdem auc-
 torum textibus, constat eos per hujusmodi voces Eucha-
 ristia applicatas, qualitates naturales panis et vini intel-
 ligere, scilicet colorem, saporem, figuram, etc.; v. g.,
 objiciuntur hæc verba S. Gelasii papæ, Bibliotheca Pa-
 trum, t. VIII, p. 703 : « Certe sacramenta quæ sumimus
 » corporis et sanguinis Domini, divina res est... Et ta-
 » men esse non desinit substantia vel natura panis et

» vini. » Sed 1° Melchior Canus, Bellarminus, Baronius
 aliique doctissimi viri contra Sirmundum, Petavium et
 alios scriptores, contendunt librum de Duabus naturis,
 ex quo citata extracta sunt verba, non esse S. Gelasii.
 2° Auctor hujus libri, de sacris symbolis ibidem loquens,
 ait : « In divinam transeunt, sancto Spiritu perficiente,
 » substantiam, permanente tamen in sua proprietate
 » natura, et per eadem (*symbola*) divinæ efficimur con-
 » sortes naturæ. » Ergo per naturam sensibiles panis et
 vini qualitates intelligit. Alii textus qui objici solent
 eadem facilitate explicari possunt. Ergo.

Obj. 2°. Testimonium sensuum universale, constans et
 invincibile, certum est veritatis argumentum : atqui
 sensus nostri universaliter, constanter et invincibiliter,
 testantur panis et vini materiam post consecrationem re-
 manere : ergo.

R. Nego minorem. Testimonium enim sensuum circa
 materiæ et vini existentiam, post consecrationem, non
 est invincibile, siquidem datur revelatio qua reformatur :
 unde merito cum Ecclesia dicimus : *Si sensus deficit,
 ad firmandum cor sincerum sola fides sufficit.*

Inst. 1°. Naturali propensione ferimur ad judicandum
 non solum panis et vini sensibiles qualitates, sed et sub-
 stantiam post consecrationem existere; ergo Deus, qui
 est auctor naturæ, nos decipit.

R. 1°. Nego ant. Naturali enim propensione non feri-
 mur ad judicandum de intrinseca corporum natura, aut
 saltem in ferendo hujusmodi iudicio, testimonio sen-
 suum imprudenter niteremur, cum sensus essentiam
 materiæ attingere non valeant.

R. 2°. Nego conseq. Deus quippe ingens dilectionis suæ
 erga homines prodigium operari volens, revelavit na-
 turam panis et vini per consecrationem transmutari : er-
 go reipsa non decipit. Si contingat hostiam consecratam
 reperiri coram homine consecrationem ignorante vel
 eam non credente, qui iudicet panem ibi adesse, est
 error accidentalis, non magis in Deum refundendus
 quam error eorum qui videntes Christum, et divinita-